

SPOR VE FİZİKSEL ETKİNLİK HİZMETLERİ: GENİŞ BİR SINIFLAMA

Sport and Physical Activity Services: A Broad Classification

Süleyman Murat YILDIZ*

BAÜ
SBED
12 (22)

ÖZ

Araştırmanın Temelleri: Bu araştırma, literatürde farklı bakış açılarıyla yapılmış çeşitli hizmet sınıflamaları ile spor ve fiziksel etkinlik hizmetlerine yönelik olarak yapılmış sınıflamalara dayanmaktadır.

Araştırmanın Amacı: Spor ve fiziksel etkinlik hizmetlerine yönelik geniş bir sınıflama çerçevesi sunmak.

Veri Kaynakları: Spor bilimlerine yönelik yerli ve yabancı kaynaklar.

Ana Tartışma: Spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri olgusu temel bir fonksiyon, spor ve fiziksel etkinliklerin gerçekleştirilmesine yönelik örgütlenmeler ve eğitimsel faaliyetler ise önemli birer destek fonksiyon olarak görülmektedir. Temel hizmet olarak ele alındığında spor ve fiziksel etkinlikler “seyire yönelik spor hizmetleri” ve “katılıma dayalı spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri” olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu hizmetler “kamu” ve “özel” örgütler tarafından yönetilerek işler hale getirilmektedir. Eğitimsel faaliyetlerle, bir yandan bireylere beden eğitimi ve spor eğitimi verilirken, diğer taraftan eğitmen, yönetici ve sporcu yetiştirilmektedir.

Sonuçlar: Spor ve fiziksel etkinlik hizmetlerine yönelik yapılan bu sınıflandırma tasarımı deneysel araştırmalara yön vereceği gibi, spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri niteliklerinin açığa kavuşmasına ve pazar bölümlerinin tespitine katkıda bulunabilir. Ayrıca bu çalışma, diğer araştırmacılara, sunulan bu çerçeveyi genişletme veya içeriğini zenginleştirme ile birlikte, farklı yaklaşım getirme olanağı da sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Spor, fiziksel etkinlik, hizmet, sınıflama.

ABSTRACT

Bases of Research: The present study is based on various service classifications and classifications about sport and physical activity services presented in the literature from different perspectives.

Purpose of The Research: To propose a broad classification for sport and physical activity services.

Data Sources: The national and foreign resources about sport sciences.

Main Discussion: The phenomenon of sport and physical activity services is a basic function, while the organizations and educational activities for performing sport and physical activities constitute important supporting functions. Considered as a core service, sport and physical activities are classified in two groups: “spectator sport services” and “participatory sport and physical activity services”. These services are managed and functionalized by “public” and “private” organizations. Through educational activities, individuals receive physical education and sport education on one hand, and instructors, managers, and sportsmen are trained, on the other hand.

Results: This classification design for sport and physical activity services will not only guide experimental research but will also contribute to the clarification of the attributes of sport and physical activity services and identification of the market segments. Furthermore, this study also provides other researchers with opportunities to expand or enrich the content of the presented framework, as well as to introduce different approaches.

Key Words: Sport, physical activity, service, classification.

Balıkesir
Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü
Dergisi
Cilt 12 Sayı 22
Aralık 2009
ss.1-0

* Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

GİRİŞ

Günümüzde hizmetler alanında çok hızlı bir gelişme yaşanmaktadır. Bir taraftan hizmet sektörünün şu anda ürettiği mevcut hizmetler geliştirilirken; diğer taraftan sürekli değişim içinde ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak amacıyla yeni hizmetler ortaya konulmaktadır (Karahan, 2006:27). Hizmet oldukça karışık ve anlaşılması zor bir kavramdır. Hizmet kavramına yüklenen anlamların çeşitliliği, hizmet olarak adlandırılan faaliyetlerin birbirinden farklılıklar göstermesi hizmet kavramını anlamayı zorlaştırmaktadır (Öztürk, 2007:1). Hizmet kavramının anlaşılmasını zorlaştıran diğer bir unsur da; soyutluk, ayrılmazlık, değişkenlik ve dayanıksızlık özellikleridir (Zeithaml vd., 1985). Literatürde hizmet, “bir taraftan diğer tarafa sunulan herhangi bir şeyin sahipliği ile sonuçlanmayan bir faaliyet ya da fayda (Kotler ve Armstorng, 2003)”, “özel zamanlarda ve yerlerde müşteriler için değer yaratan ve yararlar sağlayan ekonomik aktiviteler (Lovelock, 2000)”, “davranış, süreç ve performans (Zeithaml ve Bitner, 1996:5)” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere hizmetin fiziksel bir varlığı bulunmamaktadır. Canlı ve cansız varlıklar tarafından üretilen hizmet, oldukça geniş bir yelpaze içerisinde turizm, eğitim, sağlık ve spor gibi birçok sektörü bünyesinde barındırmaktadır.

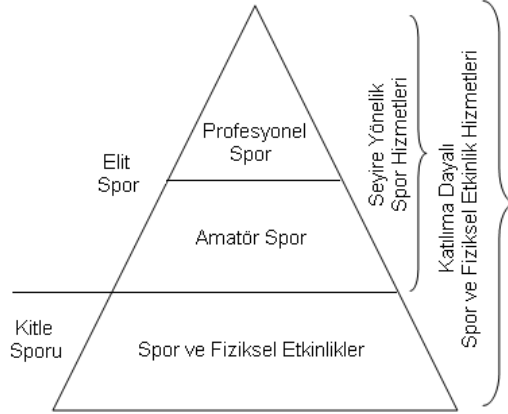
Hizmet sektörü içerisinde spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri önemli bir yer tutmaktadır. 20. yüzyıldan başlayarak gelişen ve geliştikçe de çeşitlenen modern spor, günümüzde toplumların ilgilerini daha fazla çekerek kitleleri arkasından sürüklemektedir. Dolayısıyla bu yükselen ilgi sporu bir endüstri haline getirmiştir. Teknolojik ilerlemelerin sporun endüstri halini almasında büyük etkisi olmuş; tesisler, araç gereçler, organizasyonlar ve kitle iletişim araçlarının gelişmesi spora olan yönelimi hızla artırmıştır. Spor, yeteneği olanlara para ve statü kazanma yolunu açarken, izleyicilere de zevk alma ve eğlence kaynağı olmaktadır. Teknolojinin gelişmesi sonucu insan hareketlerinin azalmasına bağlı çeşitli sağlık problemlerinin ortaya çıkması ve çalışma saatlerinin azalmasından dolayı insanların serbest zamanın artması gibi iki önemli etkide bulunması, insanları çeşitli etkinlikler yapmaya yöneltmiştir. Bu yönelimler “spor” ile “fiziksel etkinlik” olmak üzere iki olguyu ön plana çıkarmaktadır. Bu çerçevede spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri “fiziksel, ruhsal, sosyal ve ekonomik faydalar sağlayarak bireylere değer yaratan, fiziksel aktivitelere dayalı soyut faaliyetler bütünü” olarak tanımlanabilir. Bu iki olgu temelde farklı fonksiyonları ile birbirlerinden ayrılmaktadır. Snyder ve Spreitzer’e (1989) göre bir etkinliğe “spor” denilebilmesi için rekabet, beceri ve efor gereklidir. Ancak “fiziksel etkinlik”te rekabet ve beceriye gereksinim yoktur. Bu durumdan, sporun fiziksel bir etkinlik olduğu, ancak tüm fiziksel etkinliklerin bir spor olmadığı anlaşılmaktadır.

Hizmetlerin çok fazla çeşitlenmesi, daha etkin bir pazarlama stratejisi ortaya konulabilmesi için, hizmetlerin kendine has özelliklerine göre sınıflandırılmalarını gerekli kılmaktadır (Lovelock, 2000). Nitekim, literatürde farklı bakış açılarıyla yapılmış çeşitli hizmet sınıflamalarına rastlanmaktadır (Lee ve Park, 2009). Hizmetin bir çeşidi olan spor ve fiziksel etkinlik hizmetlerine yönelik olarak da farklı bakış açılarıyla sınıflamalar yapılmıştır (Amman, 2000; Chelladurai, 1992, 1994; Biçer, 2008). Literatürde yapılan çeşitli sınıflamalar dikkate alınmakla birlikte diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada, spor ve fiziksel etkinlikler temelinde ve bunları kolaylaştıran diğer unsurlar olan örgütlenme biçimlerine eğitimsel boyut da eklenerek, sistematik bir analiz ile geniş bir sınıflama çerçevesi sunulmuştur.

SPOR VE FİZİKSEL ETKİNLİKLER

Spor ve fiziksel etkinliklerin temel karakteristikleri bir piramit şeklinde düşünülebilir. Temel hizmet olarak ele alındığında spor ve fiziksel etkinlikler

“seyire yönelik spor hizmetleri” ve “katılıma dayalı spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri” olarak ikiye ayrılmaktadır. Statü açısından ise, *elit spor* ve *kitle sporu* olarak iki şekilde ele alınmaktadır. Spor ve fiziksel etkinlikler piramidinin tabanında *spor ve fiziksel etkinlikler* bulunurken, orta katmanda *amatör spor* ve tavanda ise *profesyonel spor* yer almaktadır. Yukarıya doğru çıkıldıkça katılım azalmakta, seyir ise artmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Spor ve Fiziksel Etkinlikler Piramidi

Spor ve fiziksel etkinlikler piramidi, spor ve fiziksel etkinlik hizmetlerinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Yukarıda yer alan ana başlıklar aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

1. Seyire Yönelik Spor Hizmetleri

Seyir, genel olarak elit spor çerçevesinde yer alan amatör ve profesyonel spor faaliyetlerinin düzenlendiği ortamlarda gerçekleşmektedir. Ancak gelişen teknolojinin getirdiği kitle iletişim araçları seyir olayını farklı mekânlara da taşıyabilmektedir. Bir program çerçevesinde düzenlenen spor organizasyonları, bu sporlara ilgi gösteren kitlelere yöneliktir. Seyire yönelik spor hizmetleri tek disiplinli veya multidisipliner olabilmektedir. Stadyumda gerçekleştirilen bir futbol müsabakası tek disipline, olimpiyat organizasyonlarında gerçekleşen olimpiyat oyunları ise multidisipliner hizmetlere örnek olarak verilebilir.

Seyirci zaman, para ve enerjilerini spor karşılaşmaların seyretmek için harcayan ve bundan haz alan kişilerdir (Serarslan, 2009). Seyire yönelik spor hizmetlerinde, seyircileri genelde zevk alma, serbest zamanları değerlendirme, sosyalleşme gibi olgular motive etse de, spora ve takıma bağlılık gibi olgular da seyircileri motive eden önemli unsurdur. Seyire yönelik spor hizmetlerinin gerçekleşebilmesi için aşağıdaki unsurların oluşması gerekir:

- Fiziki ortam,
- Organizasyon,
- Tarafların (oyuncular ve seyirciler) hazır bulunması,
- Faaliyetin gerçekleşmesi.

Seyire yönelik spor hizmetleri ulusal ve uluslar arası organizasyonlar olarak iki şekilde gerçekleşmektedir. Ulusal organizasyonlar aynı toplum içerisinde gerçekleşen spor olaylarıdır. Örneğin; lig maçları, ulusal şampiyonalar gibi. Uluslar arası organizasyonlar ise farklı toplumların bir araya gelmesiyle gerçekleşen spor olaylarıdır. Örneğin; olimpiyatlar, dünya şampiyonaları gibi.

Bir spor faaliyetine yönelik seyir olayı birincil ve ikincil seyir ortamında gerçekleşmektedir. Birincil seyir ortamı, spor faaliyetinin yapıldığı ortamı yani

gerçek seyir atmosferini ifade eder. İkincil seyir ortamı ise, spor olayının teknolojik araçlarla farklı fiziki mekânlarda oluşmasını ifade eder. Birincil seyir ortamında seyirci sayısı sınırlı kalırken, ikincil seyir ortamında seyirci sayısı ise sınırsızdır.

2. Katılma Dayalı Spor ve Fiziksel Etkinlik Hizmetleri

Katılım, bireyin bizzat spor ve fiziksel etkinlik faaliyetlerini yerine getirmesidir. Özellikle sporun fonksiyonel hale gelmesi katılımı olur. Bir başka deyişle, katılım olmazsa spor olayı gerçekleşmez. Katılıma dayalı spor hizmetleri aşağıdaki özellikleri gösterir:

Spor ve
Fiziksel
Etkinlik

4

- İnsan gücüne dayanması,
- Kişisel ihtiyacı (para kazanma, statü sağlama, sağlıklı olma, eğlence vb. gibi ihtiyaçları) gidermesi,
- Kişinin hazır olması,
- Özel ekipman gerektirmesi.
- Organizasyonun olması.

Katılıma dayalı sporlar; belirli düzeyde özellik gerektiren “elit spor” ve herhangi bir özellik gerektirmeyen “kitle sporu” şeklinde iki türlü olabilmektedir.

2.1.Elit Spor

Elit spor, belirli kurallar çerçevesinde, belirli yaşlarda ve yeterli düzeyde yeteneğe sahip olanların yapabildiği (Amman, 2000) spor hizmetleri içerisinde yer alır. Bu hizmetler sporcuların belirli performans düzeyine erişmesini gerekli kılar. Elit spor bireysel sporlardan ve takım sporlarından oluşur. Uzun zaman dilimi içerisinde belirli performansla ulaşmak için zaman harcayan sporcular/takımlar belirli programlar dâhilinde, lig veya turnuva şeklindeki ulusal ve uluslar arası organizasyonlardan oluşan çeşitli resmi ve özel yarışma/müsabakalarda yer alırlar. Elit spor, spor ve fiziksel etkinlikler piramidinin üst tarafını oluşturur. En uç tarafında ise, uluslar arası organizasyonlarda yer alan milli sporcu ve milli takımlar yer alır.

Elit spor da kendi içerisinde iki tür sınıflamaya tabi tutulabilir. Bunlar kabul edilebilir düzeydeki beceri gerektiren amatör spor ile üst düzeyde beceri gerektiren profesyonel spordan oluşur. Ayrıca elit spor, seyire yönelik hizmetlerin oluşabilmesi için ön koşul özelliği taşımaktadır.

2.1.1.Profesyonel Spor

Profesyonel spor, sporu bir kariyer olarak seçen ve belirli bir maddi kazanç elde etmek üzere sportif yarışmalarda yer alan sporcu, antrenör, teknik adam ve kurumlardan oluşur (Biçer, 2008:108) ve bireylere dikey hareketlilik ve statü sağlama (Amman, 2000) olanağı sunar. Bu tür sporlar bireysel veya takım halinde belirli bir programa dayalı yarışma/müsabaka organizasyonları ile hayat bulur. Örneğin futbol, tenis, NBA basketbol ligi, profesyonel boks ve Amerikan futbolu gibi. Bu tür sporlar geniş kitlelerin ilgisini çektiği için bir bakıma ticari hal almıştır. Sporcular alınıp satılır hale gelmiş, kulüpler şirketleşerek hisseleri halka arz edilmiştir. Ayrıca profesyonel spor, diğer mal ve hizmetlerin pazarlanmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Diğer taraftan profesyonel spor, sporun bizatihi içerisinde yer alan sporcu ve antrenörlerin yanında, masörlük, spor hekimliği gibi yan meslek gruplarının oluşmasına da neden olmuştur.

2.1.2.Amatör Spor

Amatörlük, temelde bireylerin sağlıklı olmak, fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal fayda sağlamak üzere yaptıkları spor ve sportif çalışmalarını (Biçer, 2008:108) ifade eder. Ancak günümüzde amatör futbol, voleybol, basketbol, güreş,

atletizm gibi birçok spor çeşidi, sporcularına maddi olanaklar sağlamakta, bu yönüyle de yarı profesyonel bir görüntü yansıtmaktadır. Bu görüntünün arka planında, sporu kullanarak reklam ve tanıtım yapmak veya sporla kendilerini özdeşleştirerek bir marka imajı yaratmak isteyen firmalar yatmaktadır. Birçok firma, sponsorluk çalışmaları ile amatör spora finansal kaynak temin ederek, bazı spor dallarının yarı profesyonel hale gelmesine olanak sağlamaktadır (Aksu, 2005:3).

Amatör spor ve sporculara yönelik geniş bir sınıflama Doğan (2007:49-50) tarafından yapılmıştır. Doğan'a göre amatör sporcular, sporu kendi düzeylerine göre serbestçe yapmaktadırlar. Sporlu amatörce yapan kişi sayısı oldukça azalmıştır. Amatör spora katılım adı altında, spordan çeşitli gelirler elde edilmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

a. Masraf adı altında ödeme görenler: Sporda iyi olup biraz seyirci çeken sporculara, profesyonellere verilen para masraf adı altında verilir (Asya-Avrupa Maratonuna yabancı ünlü atletlerin para alma koşulu ile katılmaları gibi).

b. Burslu amatörlük: Buna şöyle örnek verebiliriz. Amerika'da üniversiteler paralı olduğu ve reklamlarını da başarı ile yaptıkları için yetenekli sporcuları bu yolla üniversitelerine ücretsiz olarak kabul etmektedirler. Ülkemizde de son yıllarda özel ilköğretim ve liseler de, başarılı sporcuları aynı amaçla ücretsiz olarak kabul etmektedirler.

c. Fabrika kulüpçülüğü: Sporda başarıyı, parasız reklam olarak değerlendirme çabasının bir ürünüdür. Amatör sıfatı bozulmadan her türlü ihtiyacı fabrika tarafından karşılanmasıdır. Fabrikalar, kendi müessesesi ve mamullerinin reklamlarını yapıp, vergi indiriminden de yararlanarak kulüplere ve sporculara sponsor olmaktadır. Örnek olarak, Eczacıbaşı, Arçelik, Milangaz, Efes Pilsen kulüpleri ve milli atlet Süreyya Ayhan'a sponsor destekleri gösterilebilir.

d. Devlet amatörlüğü: Uzmanlaşan sporcular devlet sektöründe hem eğiticilik, hem de sporculuğunu yapmaktadırlar. Böylece hem sporculuk hayatını hem de meslek hayatını birlikte devam ettirme olanağı bulmaktadırlar.

e. Gerçek amatörlük: Sporlu hiçbir maddi karşılık beklemezsizin yaşamının bir parçası olarak görmelidir.

2.2.Kitle Sporlu

Kitle sporlu her yaş kesimine hitap eden, seçiciliği olmayan (özel yetenek gerektirmeyen) ve bireylerin serbest zamanlarında yaptıkları etkinlikleri (Amman, 2000) ifade eder. Bu etkinlikler genelde, eğlenmek, zevk almak, hoşça vakit geçirmek, sosyalleşmek ve sağlıklı olmak amacıyla yapılmaktadır. Bu etkinlikler yarışmaya/müsabakaya dayalı spor ve fiziksel etkinlik olmak üzere iki şekilde incelenebilir.

2.2.1.Yarışmaya/Müsabakaya Dayalı Spor

Belli spor türlerinin, esnek kurullarla yarışma/müsabaka şeklinde bireyler veya gruplar tarafından yapılmasıdır. Burada genellikle birincil amaç zevk almak, hoşça vakit geçirmek ve sosyalleşmektir. Örneğin masatenisi, tenis, halı sahada futbolu, plaj voleybolu gibi. Herhangi bir resmiyeti olmayan bu sporlara yönelik yarışma/müsabakalar bir sefere mahsus olabileceği gibi, çeşitli sponsorların desteklemesi ile ligler ve turnuvalar şeklinde de organize edilebilmektedir.

2.2.2. Fiziksel Etkinlikler

Fiziksel etkinlikler, bireylerin kendi kendine yaptıkları fiziksel etkinlikler ve profesyonel destekli fiziksel etkinlikler şeklinde iki türlü olabilmektedir.

Bireylerin kendi kendine yaptıkları fiziksel etkinlikler genelde sağlıklı olma, zinde kalma, kilo verme/kontrol etme, güzel ve narin görünme gibi amaçlarla

yapılmaktadır. Bireyler kendi bilgileri ve çabaları doğrultusunda yürüyüşler, koşular, yüzme ve açık alan fitness aletlerinden yararlanarak çeşitli fiziksel etkinlikler gerçekleştirirler. Bu etkinlikler için kâr amacı gütmeyen kamu kurumlarının (örneğin, belediyelere ait açık alan fitness alanları ve yürüyüş/koşu parkurları; Gençlik ve Spor İl/İlçe Müdürlüğü'ne (GSİM) ait spor alanları gibi) yer ve tesislerinden yararlanılabileceği gibi, kâr amacı güden (örneğin fitness merkezleri, yüzme havuzları gibi) özel kuruluşların tesislerinden de yararlanılabilir. Burada temel nokta, bireylerin önceden hazırlanmış herhangi bir programa katılmamaları ve fiziksel etkinlikleri kendi başlarına yapmalarıdır.

Spor ve
Fiziksel
Etkinlik

6

Profesyonel destekli fiziksel etkinlik hizmetleri geniş yelpaze içerisinde bireylere sunulmaktadır. Sağlıklı olma ve zinde kalma, güzel ve narin görünme, güçlenme, kilo verme/ kiloyu koruma, vücut geliştirme, zevk alma, hoşça vakit geçirme gibi fonksiyonları yerine getiren programlar sunulmaktadır. Bu programlar bireyleri motive edebildiği gibi, rahatlama, sosyal çevre kazanma ve serbest zamanı değerlendirme gibi etkenler de bireyleri motive edebilmektedir. Bu etkinliklere yönelik olarak son zamanlarda insan vücuduna yönelik ve rekreasyonel amaçlı ticari işletmeler profesyonel hizmetler sunmaktadırlar. Fitness merkezleri, rüzgar sörfü, rafting, yüzme, su dalışları gibi. Bu hizmetlerde bireyler veya gruplar belirli bir ücret karşılığında profesyonel kişilerin ve işletmelerin desteğini almaktadırlar. Öte yandan, Belediyeler gibi kamu kurumlarının spor birimleri hazırladıkları programlarla halka ücretsiz olarak çeşitli fiziksel etkinlikler hizmeti sunabilmektedirler.

SPOR VE FİZİKSEL ETKİNLİK HİZMETLERİ SUNAN KURUM VE KURULUŞLAR

Spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri sunan kurum ve kuruluşlar, örgütlenmek suretiyle katılıma dayalı ve seyire yönelik spor hizmetlerini yöneterek ve kolaylaştırarak işler hale getirmektedir. Bunlar kamu kurumları ve özel kuruluşlar olarak ele alınabilir. Tablo 1'de ülkemizde spor hizmetleri sunan kamu kurum ve özel kuruluşlara örnekler verilmiştir.

Tablo 1. Spor Hizmeti Sunan Kurum ve Kuruluşlar

Kamu Kurumları
Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü
Gençlik ve Spor İl/İlçe Müdürlükleri
Milli Eğitim Bakanlığı
Okulîçi Beden Eğitimi Spor ve İzcilik Dairesi
İl Milli Eğitim Müdürlüğü (Okulîçi Beden Eğitimi Spor ve İzcilik Şubesi & Lig Heyeti)
Üniversiteler
Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi veren Yükseköğretim Kurumları
Sağlık Kültür ve Spor Dairesi
Belediyeler
Spor Birimleri
Spor Toto Teşkilat Başkanlığı
Özel Kuruluşlar
Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi
Spor Kulüpleri
Spor Federasyonları/Konfederasyonları
Türkiye Amatör Spor Kulüpleri Konfederasyonu
Türk Spor Vakfı
Türkiye Spor Yazarları ve Spor Kulübü Derneği
Spor Bilimleri Dernekleri

Kamu kurumları gerek katılıma dayalı gerekse seyire yönelik hizmetleri desteklemektedirler. Kamu kurumları, devlet politikası gereği, topluma sosyal

fayda sağlama adına spor tüketicilerinin fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimleri sağlayarak yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlamaktadırlar. Bundan dolayı kamu kurumları, tesisleri, insan kaynakları ve programları ile bizatihi kendisi spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri sunabilirken, diğer taraftan kaynaklarını bireylere, kurum ve kuruluşlara ve sportif organizasyonlara açarak bir nevi topluma kamu desteği sunmaktadırlar. Bu hizmetler karşısında genelde kâr amacı güdülmese de, bazı durumlarda katkı olarak belirli ücretler alınabilmektedir. Örneğin; bireylerin yüzme havuzunu kullanmasına yönelik bir miktar ücret ödemesi, profesyonel futbol takımlarının stadyumları kullanmasından dolayı kira ödemesi gibi. Spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri sunan kamu kurumlarına GSİM'ler ve Üniversitelerin Sağlık Kültür ve Spor Daireleri örnek olarak verilebilir.

Özel spor kuruluşları, oluşan talep çerçevesinde çeşitli şekillerde örgütlenerek topluma spor hizmeti vermektedirler. Örneğin, federasyonlar, konfederasyonlar, spor kulüpleri spor hizmetlerine yönelik kuruluşlardır. Bu kuruluşlar özerktirler ve tüzüklerine göre, belirli ilkeler çerçevesinde spor organizasyonlarına yönelik hizmet sunarlar. Spor kulüpleri ulusal düzeyde kalırken, federasyon ve konfederasyonlar hem ulusal hem de uluslar arası düzeyde olabilmektedir. Ayrıca, bilimsel kategoride faaliyet gösteren ulusal ve uluslar arası spor bilimleri dernekleri de spor ve fiziksel etkinlik hizmetlerinin bilimsel gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Öte taraftan, toplumun fiziksel etkinlik taleplerini karşılayan diğer özel kuruluşlar da gün geçtikçe artmaktadır. Örneğin; fitness merkezleri ile açık alan rekreasyon merkezleri gibi. Bunlar, çeşitli programlarla topluma hizmet sunan profesyonel yapıya sahip kâr amaçlı işletmelerdir.

SPOR VE FİZİKSEL ETKİNLİKLERİN EĞİTİMSEL BOYUTU

Bu boyut, katılıma dayalı spor ve fiziksel etkinlik hizmetlerini bir yönüyle genel kültür ve rekreatif faaliyet olarak bireylere sunmak, diğer yönüyle de yetenekli bireylerin mesleki olarak ilerlemesini olanaklı hale getirmektedir. Bu hizmetler, çeşitli amaçları gerçekleştirmek üzere önceden tasarlanmış eğitim programları ile sunulmaktadır.

1. Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi

Beden eğitimi ve spor eğitimi; ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen planlı eğitimsel faaliyetleri içermektedir. İlköğretim ve ortaöğretimin tamamında, yükseköğretimin ise bir kısmında bu faaliyetler müfredat içerisinde yer alan ders etkinlikleridir. Bunun yanında, derslere ek olarak çeşitli spor ve fiziksel etkinlikleri içeren çeşitli faaliyetler de gerçekleştirilmektedir. Beden eğitimi ve sporun, eğitim yoluyla bireylere sunulmasındaki temel amaç, bireylerin fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olarak yetiştirilmesidir.

Kısaca, çocukların ve gençlerin beden ve ruh yapısının eğitilip geliştirilmesinde en uygun ve önemli eğitim aracı beden eğitimi ve spor faaliyetleridir (Yetim, 2008:135).

2. Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi & Yöneticisi Yetiştirme

Mesleki anlamda bireylerin yetiştirilmesi, Beden Eğitimi ve Spor eğitimi veren yükseköğretim kurumlarının akademik programları vasıtasıyla yapılmaktadır. Eğitim Fakültelerine bağlı Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümleri'nde sadece Beden Eğitimi Öğretmenleri yetiştirilirken, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları'nda Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, Antrenör, Spor Yöneticisi ve Rekreasyon Lideri kapsamında mesleki alanlara yönelik bireyler yetiştirilmektedir (Yıldız, 2008). Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Spor Liseleri de Beden Eğitimi ve Spor eğitimi veren yükseköğretim kurumlarına

kaynaklık etmekte ve yoğun spor programlarıyla bu kurumlara öğrenci sağlamaktadırlar.

Öte yandan spor federasyonları, belirli dönemlerde açtıkları eğitim programları ile kendi alanlarına antrenör ve hakem yetiştirmektedirler.

3. Sporcu Yetiştirme

3.1. Spor Kulüpleri

Spor kulüplerinin temel fonksiyonu her ne kadar yarışma/müsabakalara katılmak ise de, önemli bir fonksiyonu da varlığını devam ettirebilmek için alt yapısını oluşturarak sporcu yetiştirmektir. Spor kulüpleri, çeşitli yaş gruplarındaki belli yeteneklere sahip çocukları ve gençleri farklı zaman dilimlerinde ve çeşitli programlarla elit sporcu olarak spor dünyasına kazandırabilmek için “sporcu yetiştirme” fonksiyonunu yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

3.2. Spor Okulları & Kurslar

Spor okulları çeşitli disiplinlere yönelik özel programlarla elit sporcu yetiştirmeyi hedeflemektedirler. Bunun için özel tesisler inşa ederek, yetişmiş insan kaynaklarıyla ve belli yaş gruplarına özel programlarla sürekli hizmet vermektedirler. Burada eğitilen sporcuların belirli düzeye ulaşmış olanları, üst düzeydeki kulüplere yönlendirilmektedir.

Spor okulları, genellikle spor kulüpleri ile işbirliği içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu okullardaki elit sporcu adayları aynı zamanda birer lisanslı spor kulübü oyuncularındır. Belirli yaş kategorilerine göre organize edilen alt yapı ligleri bir nevi elit sporculuğa sıçrama yeri olduğundan, sporcular bu vitrinde, yani kendisini gösterme/yeteneğini ispatlama yerinde bulunmak durumundadırlar.

Diğer yandan, uzun tatil dönemlerinde belirli süreleri kapsayan kurs programlarıyla da ilköğretim çağındaki çocuklara hizmet verilmektedir. Kamu kurumları (GSİM, Belediyeler, Üniversiteler, vb.) ve özel kuruluşlar (Spor Kulüpleri vb.) tarafından organize edilen kurs programlarında genel amaç sporu sevdirmek ve serbest zamanları değerlendirmek ise de, asıl amaç yetenekli bireyleri keşfetmektir.

SONUÇ

Bu makalede sunulan sınıflama; genelde hizmet sınıflamalarındaki öğelerin, özelde ise spor ve fiziksel etkinliklere yönelik yapılan sınıflandırmaların bir sentezini oluşturmaktadır.

Hizmet sınıflamalarındaki öğelerin sentezi, ürünlerin saflığına (Shostack, 1977); dokunulabilen ve dokunulmayan hareketlerden oluşan hizmetlerin yapısına (Lovelock, 1983); emek yoğunluğu derecesine (Schmenger, 1986), müşteri ilişki derecesine (Chase, 1978), hizmetin çeşidine (profesyonel hizmetler, diğer hizmetler) ve müşteri türüne (bireyler, örgütler) göre (Grönroos, 1990); insana dayalı, hizmetin sunulduğu yere göre, kişisel ihtiyaçları ya da işletme ihtiyaçları giderme, özel ya da kamu –kâr amaçlı ya da kâr amaçsız– hizmetler (Kotler, 2000) şeklinde yapılmış sınıflamalara dayanmaktadır. Bu sınıflamalara dayalı olarak şunlar söylenebilir:

Spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri(nde);

- ürün saflığı ile ön plana çıkmaktadır.
- katılıma dayalı spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri “dokunulabilir hareketler –insan bedenine yönelik” iken, seyire yönelik spor hizmetleri “dokunulamayan hareketler– insan zihnine yönelik”dir.
- emek yoğunluğu yüksektir.

- katılıma dayalı spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri genelde yüksek ilişki gerektirir.
- müşteri türü birey boyutunda genelde katılımcı ve seyirci iken, örgüt boyutunda genelde kulüp, federasyon, medya ve spor ve fiziksel etkinlik işletmeleridir.
- genelde insana dayalıdır.
- müşteri hizmetin sunulduğu yerde hazır bulunmalıdır.
- bireylerin kişisel ihtiyaçlarını giderir.
- özel ya da kamu hizmeti, kâr ya da kâr amaçsız hizmetler şeklinde sunulur.

Spor ve fiziksel etkinliklere yönelik yapılan sınıflama; “seyire yönelik – katılıma dayalı spor ve fiziksel etkinlikler” (Chelladurai, 1992, 1994), “kitle – elit spor” (Amman, 2000) ve “amatör – profesyonel spor” (Amman, 2000; Biçer, 2008) şeklinde yapılmış sınıflamalara dayandırılmıştır. Bu öğeler sistematik bir şekilde “spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri” adı altında tek bir çatı altına toplanarak açıklanmıştır. Bu çatıya örgütlenmeler ile eğitimsel boyutun da eklenmesi konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Özetle, yapılan bu geniş sınıflamada; spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri olgusunun temel bir fonksiyon, spor ve fiziksel etkinliklerin gerçekleştirilmesine yönelik örgütlenmelerin ve eğitimsel faaliyetlerin ise önemli birer destek fonksiyon olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, yapılan bu sınıflandırma tasarımı deneysel araştırmalara yön vereceği gibi, spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri niteliklerinin açığa kavuşmasına ve pazar bölümlerinin tespitine katkıda bulunabilir. Ayrıca bu çalışma, diğer araştırmacılara, sunulan bu çerçeveyi genişletme veya içeriğini zenginleştirme ile birlikte, farklı yaklaşım getirme olanağı da sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksu, F. (2005). Spor işletmelerinde marka oluşturma. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü.
- Amman, M.T. (2000). *Spor Sosyolojisi*. Ed: H.C. İkizler, Sporda Sosyal Bilimler, İstanbul: Alfa Basım.
- Biçer, T. (2008). *Sporda Toplam Kalite Yönetimi Ve Futbol Uygulamaları*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Chase R.B. (1978). Where does the customer fit in a service operation?. *Harvard Business Review*, November-December, 137-142.
- Chelladurai, P. (1992). A classification of sport and physical activity services: implications for sport management. *Journal of Sport Management*, 6, 38-51.
- Chelladurai, P. (1994). Sport management: defining the field. *European Journal for Sport Management*, 1, 7-21.
- Doğan, B. (2007). *Spor Sosyolojisi ve Uygulamalı Spor Sosyolojisine Giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Grönroos, C. (1990). *Service Management and Marketing*. Massachusetts: Lexington Books.
- Karahan, K. (2006). *Hizmet Pazarlaması*. İstanbul: Beta Basım Yayım.

- Kotler, P. ve Armstrong, G. (2003). *Marketing*. International Edition, Prentice Hall.
- Kotler, P. (2000). *Pazarlama Yönetimi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Lee, S. ve Park, Y. (2009). The classification and strategic management of services in e-commerce: development of service taxonomy based on customer perception. *Expert Systems with Applications*, 36, 9618–9624.
- Lovelock, C.H. (1983). Classifying services to gain strategic marketing insights. *Journal of Marketing* 47, 9-20.
- Lovelock, C. (2000). *Services Marketing: People, Technology, Strategy*. 4th ed., New Jersey: Prentice Hall.
- Öztürk, S.A. (2007). *Hizmet Pazarlaması*. 7. Basım, Eskişehir: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Schmenner, R.W. (1986). How can service business survive and prosper?. *Sloan Management Review*, 27(3), 21–31.
- Serarslan, M.Z. (2009). *Futbol Pazarlaması*. İstanbul: TFF-FGM Futbol Eğitim Yayınları - 9.
- Shostack, G.L. (1977). Breaking free from product marketing. *Journal of Marketing*, 41(2), 73-80.
- Snyder, E.E. ve Spreitzer, E.A. (1989). *Sociological aspects of sport* (3rd. edition). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Yetim, A.A. (2008). *Sosyoloji ve Spor*. Ankara: Bilge Ofset.
- Yıldız, S.M. (2008). Beden eğitimi ve spor öğretimi veren yükseköğretim kurumları ve istihdam durumları. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(2), 651-656.
- Zeithaml, V.A., Parasuraman, A. ve Berry, L.L. (1985). Problems and strategies in services marketing. *Journal of Marketing*, 49, 33-46.
- Zeithaml, V. A. ve Binter, M.J. (1996). *Service Marketing*. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc.

Yrd. Doç. Dr. Süleyman Murat YILDIZ

Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'ndan 1994 yılında mezun oldu. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında 2001 yılında yüksek lisansını; 2005 yılında doktorasını tamamladı ve "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında İnsan Kaynaklarının Eğitim Hizmetleri Kalitesine Yönelik Algılamalarının Değerlendirilmesi" başlıklı tezi ile doktor unvanını aldı. Halen Balıkesir Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.